

Alkalmi egyházi beszéd.¹

Alapige: Móz. 5-ik. k. 3²⁰. „Térjetek vissza, ki-ki az ő örökségébe.“

Filip. 1²⁷. „hogy megálljatok egy lélekben — egy érzéssel.“

A mi mai találkozásunkban és együttlétünkben a hazatérés gondolata teremt ünnepi melegséget. Hazatérni minden földi embernek édes boldogság és nagyszerű lelki tapasztalás. Minden esetben olyan tájról, olyan vidékről, vagy olyan környezetből való visszaérkezést jelent, melyben valami hiányzott. Talán egészen jelentéktelen valami, elenyésző, harmatnyi érzélem, de melyet csak azon a helyen és abban a környezetben találunk meg újra, melyet hazánknak és otthonunknak tudhatunk. Hazatérni annyit jelent, mint a régi helyre visszaérkezni, azok közé a falak közé, emberek közé, amelyeket és akiket régen ismertünk és amelyekhez szent vérségi és lelki szálak fűznek. Újra megérezni a felajzó emlékek, zsoltárok, színek és hangulatokban azt a történelmi lelket, melyhez közelhajolni előbb külső akadályok miatt nem tudtunk.

Mi, akik helyváltoztatás nélkül is mérhetetlen útat tettünk meg e hazatérésben, hosszú nehéz esztendőök várásai után lassan, fokozatosan építjük be magunkat a magyar életbe — ezer éves örökségünk ölelő karjai közé.

És Ti, akik érkeztetek, lelki szomjúsággal vágyódtatok arra, hogy unitárius vallásos örökségeink történelmi helyeit szabad magyarföldön símogassátok végig s megtelítsétek lelketeket annak a boldogító gondolatnak erejével, mely századokon át töretlen lendülettel bontakozott ki Isten gondviselő örökösége mellett.

Beszélhetnénk arról, hogy a kétféle örökségre várók közül, kik vágyódnak mélyebben, forróbban, vagy éppen halálósabban —

Elmondva Kolozsvárt a visszacsatolást követő azon első Főtanácson, melyen a IX. Egyházkör újra bekapcsolódott. (1941. évi február hó 12-én.)

kiknek volt fontosabb, életbevágóbb ez a vértelen megváltás, de most mindennekfelett való az, hogy mindannyian szerencséseknak és boldogoknak érezzük magunkat azért, hogy a közös hazatérés néma áldásait olyan adakozó szeretettel önti lelkünkre ez a templomi hangulat.

Ez a közös érzelem bizonyára onnan származik, hogy a két-fajta örökség, melyet most ünnepélyesen és örökre átveszünk, tulajdonképpen csak látszólag kettő s valahol a lelkünk alján testvéri ölelkezésben itt Erdély földjén összefonódik.

Nem szívesen kapcsolódom bele a lelkek megnyilatkozásának összhangzó himnuszába, melyet az örök Erdélyről zengenek s a benne átmentett történelmi gondolatról. Talán elhiszem a költőnek, hogy Erdély „*a keresztrefeszített magyarság és emberiség zamatja*,” szép és drága föld, mely hatalmas birodalmak egykor keresett frigyese volt, de nem szeretem feleslegesen hangsúlyozni Erdély külön jellegét, más színét, hiszen az elmúlt esztendőök alatt éppen elegenden hirdették s nagyon sokan voltunk, kik a transilvanizmus mondvacsinált fogalma mögött egy sanda törekvés mozdulatait láttuk s féltettük ettől az átfogó, egységes, szétvághatatlan nagy magyar gondolatot. Írtóztunk attól, hogy a túlhangsúlyozott tartományiség ellene munkáljon történelmi erők örök küzdelmének s megbénítója legyen az istván-királyi gondolatnak.

Van egy gondolat azonban, mely mindig rabul ejt engem is, amikor az erdélyiséget taglalom és az erdélyi lelket részeire bontom. Akár irodalmi, akár művészeti, akár pedig társadalmi, vagy általános vonatkozásban írja körül és jellemzi valaki azt — mindig megérezem ott az unitárius lelket, kirajzik, kisugárzik a szavak lényegéből, az érzékelt gondolatok minőségéből, hogy mindaz, ami ennek a földdarabnak sajátosan külön színt ad — abból a vallásos és világnézeti forrásból táplálkozik, amelyet unitáriusnak neveznek. Dávid Ferenc, a tordai országgyűlés, János Zsigmond nélkül nincs külön erdélyi élet és gondolat. Amíg a történelem színpadán meg nem jelentek ezek a lelkek s a velük kapcsolatos százados nehéz küzdelmek, addig hiába keresel ezen a földdarabon szabadabb, türelmesebb, megértőbb, emberibb, fenköltebb, tisztább szellemet. Az unitarizmus feltétlen isten-bizalma, meleg humanizmus, jézusi alapon kiteljesedő népi, társadalmi és szabad jellege, az a meggyőződése, hogy az ember Isten munkatársa s benne és általa szakadatlan erővel tovább terem, dinamikus lendülete, mely

tiltakozik minden olyan ellen, ami megállott, mozdulatlaná lett, tevékenység nélküli és nem fejlődik — átszínezte s lényegében átjárta ennek a földnek a lelkét, átgyúrta az életformáit taremto és alakító embereket, friss vérrel táplálta az élet ezerféle hajszálgyökerein át az eleven történelmet. Azt mivelte, hogy ezen a földön előbb iktatták törvénybe az egyén-, a nemzetiség-, a vallás-, a gondolatszabadságot, mint az emberiség legnagyobb, legismertebb szabadságlevelében.

Ez az lélettény és szellemi megnyilatkozás, az erdélyi lélek történelmi tartalma és imádságos áhítata az, mely a hazatérésben közelhoz egymáshoz minket. Ti, akik érkezettek, vagy akikhez mi érkezünk s akik akár a Duna—Tisza mentén, akár az Alföldön munkálkodtatok és vártatok virrasztva ezt a nagy napot — mind kivétel nélkül Erdélyben gyökereztek. S amikor külön örökségeinket, újra megtalált múltunkat keressük — szemünk nézése összehalálkozik — az örökség kincseiért kinyúló kezünk egymásba fonódik, mert vágyaink alján a két örökségnek látszó egyellen igaz valóságot akartuk: *tiszta unitárius szellemtől felfrissített magyar életet*. Ehez az örökséghez kell mindnyájunknak visszatérni s ezen a napon elfogadni a belőle kiáradó történelmi parancsot.

A világ eseményei irtózatos iramban mozdulnak, az emberek milliói, országok százai vannak érdekelve e megfeszített küzdelemben s akár akarjuk, akár nem, életünk közvetlen környezetét, hangulatunk alaptónusát képezik. Az egész világot átfogják az újrendezést célzó nagy nekilendülések.

Az egész világ pedig nem a mi bírtokunk s e nagy kérdések megoldására hiába vállalkoznánk, elérhetetlennek látszó mennyei célokat kergetni sem erőnk sem lelkünk nincs. Meddő volna munkánk, ha soha nem látott nép sorsát és életét mérnök fel akkor, amikor saját magunk — a mi népünk élete és jövője döbbenetes módon fogva tart és lenyűgöz.

Mi, akik a szabad magyar élet gyermekei lettünk, próbálunk minden vonatkozásban beletekinteni abba, beleágyazni magunkat s szerves részévé vállalni ismét, akik most kapcsolódunk bele a történelmi folyamat alakuló sodrába — úgy érezzük, hogy külső és belső erők termékeny összhangban munkálnak népünk újjáalakulásán.

A jelszavak, melyeket megismertünk, az új köszönési formák, melyekkel találkoztunk s apró jelenségek mellett a nemzet arcán

megjelenő különös kifejezés arról tanuskodnak, hogy mély magyar apokolipszis tartja fogva a lelkeket, szent vajudás égeti népünk minden rétegét, mert valami elszánt nagy nemzeti erőlködés, a kemény idők nehéz szikláin át is útat akar vágni a teljesebb, a megváltóbb, új nemzeti életre. Mintha annyi szenvedés után önmagára talált volna s megérezte volna, hogy olyan történelmi múlt, amilyennel rendelkezik, kötelezőleg üzen, feladatokat jelöl meg és hivatást jelent.

Ez a nép belehelyezkedett ebbe a világba, önálló és tiszta léthez jutott, épp annyi jogcím van élni, mint bármely más létezőnek ezen a világon! „Lehet, hogy valakire nézve káros lehet, hogy más valaki helyette jobbat ajánlana, Isten azonban nem ezen a véleményen volt, amikor megteremtette s a világba belehelyezte.“ (Ravasz L.)

Az emberi szellemnek sajátos minőségét adta, olyat, amilyent e világon senki más nem ad, megajándékozta az emberiséget, e világot egy önálló, tiszta formájú, egyenes lelkű nemzettel. Egy olyan néppel, mely el is végezte kötelességét. Ezer esztendő alatt egy darab kerek földön teremtet egy gazdag művelődést s erre felhasznált megmérhetetlen erkölcsi és szellemi erőt. Keményen dolgozott, szorgalmas és takarékos volt, bátran küzdött s ha kellett önfeledten tékozolta vérét és életét.

Ez a nép a most alakuló időkben még el nem végzett feladatait kell munkába vegye. Most ereje van ahhoz, hogy töredelmesen meggyónja önmagának hibáit, vétkeit s meglássa mi hiányzik belőle ahhoz, hogy lélekben és testben egyaránt nagy nép lehessen. A társadalmi és népi múlhatatlan szükségek, a nyitott és fájó sebek egy percig sem hagyják nyugton s lázasan keresi önmagából a leghelyesebb szellemet, a legtisztább nemzeti lelket, a legmodernebb világnézetet ahhoz, hogy belső nagy megújulását történelmi időkhez méltóan tévedés nélkül munkálja. Olyan feladat teljesítésére készíti önmagát, mely az egész magyarságnak, mint életegységnek, fizikai, szellemi és erkölcsi megerősítéséhez, átnemesítéséhez vezet s mely ezt a népet mennyiségében és minőségében egyaránt fokozza.

Nekünk hazaérkezett unitáriusoknak *egy lélekben és egy érzésben kell megállanunk egymás mellett, hogy a legszükségesebb időben, a legtalálóbb pillanatban oda tudjuk kínálni, ajánlani, a jobb életformát kereső népünknek Erdélyben született magyar valásnak áldott szellemét.*

Ez a vallás lassan, lélekről-lélekre költözik, ahhoz hogy valakinél gyökeret verjen, időre van szüksége, mert mindig a mélységekből táplálkozik s a lelket az egész emberrel akarja, annak ünnepi perceivel és hétköznapi kinjaival együtt. Amikor azonban nagy történelmi erők meggyötört milliók sorsverte életéből átfogó, új lelket akar kicsiholni, az unitárius vallás egyszerre diadalmas lendülettel százaknak és ezreknek válhat lelki tartalmává, boldogító eszményévé. Amikor nagymérvű átalakulásban államrendszerek, ősi alkotmányok megcsontosodott dogmái törnek darabokra, a mi vallásunknak nagy útra kell indulni.

Nem azért, hogy megsokszorozzuk számunkat s más hatalmas szervezetű Egyházakhoz hasonlóan erős befolyású intézménnyé lehessünk, hanem azért, hogy szent szolgálatot tehesünk népünk egészének s az egyedülvaló ezereknek. Nem kíván az unitarizmus, mint Egyház nagy és hatalmas lenni, de a megérzett és megtalált igazságot nagy és hatalmas erővel kívánja termékennyé tenni azért, hogy értelmi és érzelmi megnyugvást teremtsen s összhangzóvá tegye a külső és lelki életet egyaránt. Kész ez a vallás névtelenül is hősi feladatot vállalni, vagy önmagát emésztve elégni, hogy szent rendeltetése szerint beszélni tudja a jézusi tanításokban meghirdetett szent emberi jogokat.

A mi vallásunk nem öncélú. Ez a vallás kenyér, mellyel népem lelkét s testét táplálni tudom, lélek-oxigén, mellyel nemzetem élettendületét feszítem, napfény, mellyel rejtett csirákat életnek indítok, keresztvíz, mellyel tisztára mosom egy történelem küzdelmeiben megkínzott nép remegő testét s ezáltal mosolyra fakasztom kedvét. Bölcsődal, mellyel álmait szépítem, evangélium, mellyel olyan országot mutatok számára, mely nemcsak az övé, de az Istené is. Balzsam ez a vallás, mely gyógyít, vigasztal és elmúló életek felett könnyeket töröl.

Azt kérdezhetné valaki — van-e az unitárius vallásban ilyen imádságos erő és mélyről induló lendület? Tud-e egy nép új lelke kialakulásánál számottevő tényező lenni s mer-e vállalkozni arra, hogy éppen a legnehezebb sorsú nép, legegyedülállóbb nemzet elveszett önbizalmát állítsa helyre s töltsse meg reménnyel és kemény akarattal?

A kérdés nem érhet váratlanul. Hiszen a tizenhárom milliós magyar nemzetben belül elenyésző kicsiny a számunk. A négyszázéves kisebbségi sorstapasztalás minden mélységes fájdalomát és átkát

mi a legárvább vallás, ismerjük igazán. Mindig ott jártunk a kevesek nehéz, fárasztó ösvényein, azon a legkisebb sajkán útaztunk, mellyel a legkönnyörtelenebbül labdázunk a különböző irányból érkező hullámok. Életünk és megmaradásunk sokszor csak egy-egy jószívű király, vagy fejedelem kegyelmes intézkedésein múlott. De talán éppen ez a történelem ad jogot nekünk arra, hogy a benne kitermelt lelket, mint tiszta ajándékot a nemzet oltárára helyezzük. Az egyedülvaló utat mindig azzal a tudattal jártuk, hogy hitünk és életlátásunk egyszer szent bizonyossággal meggyőzi a világot. Ezt a mérhetetlen megtartó és feszítő erőt mind termékenyebbé tette az, hogy sorsunk miatt másoknál mindig őszintébben és forróbban kellett imádkoznunk s így állandó, megszakítás nélküli kapcsolatot tartottunk fenn a gondviselő Istennel. Sokszor kínozták őseinket, s kínoztak minket is az, hogy e nagyra hivatott szellem külső megnyilatkozásaiban miért mutatkozik olykor fáradtnak, középszerűnek és eredménytelennek és ilyenkor szent lázadásban termékenyítő kemény küzdelem indult e vallás berkein belül, harc, amelyben lelkek állottak lelkekkel szemben a többre hivatottság szent jogán, de ezekben a küzdelmekben mindig a vallás iránti forró, emésztő lángok szakadtak fel, hogy végigperzseljenek közönyös szíveket és megérintsenek mozdulatlan lelkeket.

Amikor magyar nemzetemre gondolok s vallásomat neki szánom, nem az én, vagy Te hétköznapi unitárizmusunkra gondolok. Nem ez a törékeny, emberi és földi elemekkel átítatott szürke érzelem és értelem vegyület van az eszemben, hanem ez a tiszta forma, az az eszményi vallás, melyet csak ritka pillanatokban, vagy komoly önmagunkba szállás óráiban tudunk megélni egyen-egyen vagy gyülekezeti közösségben.

Arra a vallásra gondolok, mely négyszáz év alatt annyi ragyogó megnyilatkozásnak volt elindítója, arra, mely lángoló tűzével belemart a küzdő tanuló ifjúság lelkébe s az elveszett iskolája helyett ön-önkezeléssel újat épített, amely elindította világi embereinket, hogy az utolsó pillanatban áldozatos erőikkel megmentse a nagy intézményeket, arra a vallásra, melynek éltető ereje ragyogó lélekcsillagokat feszített fel a tündöklő unitárius égre. Arra a vallásos megnyilatkozásra gondolok, mely idehaza az elmúlt nehéz években, lelkészeinkben, az Úr katonáiban csendőr szuronyoktól sem félt, mely tanítóink, tanáraink munkában örököző önfeláldozó életében olyan nagyszerű történelmet csinált, ama megfeszített lelkiismeretes mun-

kára, mely a Duna-Tisza mentén felkeresett minden egyedülálló unitárius lelket s a nagy idegen szellemi tengerben e vallásnak megbecsülést szerzett. Gondolok falvainkban megindult eredményes munkára, melyet szövetkezeteinkben és egyleteinkben unitárius vallásos meggyőződéssel végeztek névtelen hősök. Arra a nagy egyházmentő munkára, mely ebben a városban a legmostohább időkben, szegényes fillérekből egymásután épített palotákat. És gondolok mindenekfelett arra a háromszor csalódott magyar lélekre, mely az Aranyos- és Küküllő-partján, vagy lent a déli Kárpátok alatt acélos erővel, unitárius reménységgel tovább hirdeti az új magyar tavasz megérkezését.

Az ilyen megszentelt megnyilatkozásokban csodálatos erejűvé alakult — áldott hitünket vigyük oda, új életformát kereső nemzetünk számára. S most, amikor boldog örömmel visszatértünk, ki-ki az ő örökségéhez és egymás mellé állunk egy lélekben és egy érzéssel, határozzuk el egy szent összeesküvéssel, egy forró vérszerződéssel, hogy életünket, munkánkat ennek a nagy gondolatnak áldozzuk. Ámen.

Dr. Fikker János.

Dr. Boros György temetése.

Dr. Boros György egyházunk nyugalomba vonult püspöke, 1941 január 20-án, 86 éves korában meghalt. Erzsébet-úti kedves otthonában *Ürmösi József* püspöki titkár a következő búcsúbeszédet mondotta :

„Most pedig elmegyek ahhoz, aki engemet elbocsátott“.
(Ján. 16.^s)

Jézus búcsúszavai voltak ezek a tanítványokhoz. És az Úr Jézus e hűséges szolgája is követte a Mestert, meghalotta az atyai hívó szózatot és kész az engedelmességre, amint kész volt egész életében. Óh, de nem engedhetjük e csendes meghitt családi hajlékból és körből, míg egy búcsút, istenhozzádót nem mondunk ennek a drága — pótolhatatlan édes apának, gyermekeit, vejeit, unokáit dédunokáit rajongásig szerető atyának, nagyatyának.

Azt, hogy ő milyen nagy szeretettel szolgálta egyházát, nem itt és nem én vagyok hívatva elmondani. De hogy nagy és nehéz közügyi-egyházi szolgálata után, mekkora lelki felüdülést, nyugodalmat talált nemesen érző atyai lelke a család körében, azt nem csak Ti tudjátok — drága szeretetei, — kik most e koporsót fájdalommal körülálljátok, hanem még figyeltem én is, ki boldog részese voltam az ő benső-lelki világának, bizalmának.

Gyászoló kedvesei! A világban künn lehet aratni nagydicsőséges, tomboló, tapsoló sikereket, de ez csak látszat, mert ha nincs egy benső bizalmas hely, melyet családi körnek, „*Othonnak*“ nevezünk, ahol a mieink, hozzátartozóink körében felüdülést, megértést, nyugodalmat találjunk, a dicsőség fáraszt, lever, elbágyaszt.

És ennek a drága jó apának, az én szeretve tisztelt főpásztoromnak megismertem, nagyrabecsültem, értékeltem ezt a családját